

EVANKELIS-LUTERILAISEN USKONNON KOE 27.9.2013 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden ja sisältöjen luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintotoimikunta.

Uskonnon kokeessa arvioinnin kohteena on oppimäärän asiasisällön tuntemus sekä keskeisten uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Lisäksi arvioinnin kohteena on myös taito tarkastella kriittisesti uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevaa tietoa, esimerkiksi analysoimalla kuvia, tilastoja ja tekstipohjaisia aineistoja. Hyvä vastaus on jäsenelty ja asiasisällöltään johdonmukainen. Se ilmentää myös uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien tietojen itsenäistä hallintaa ja taitoa niiden soveltamiseen ja kehittelyyn.

Tehtävä 1

Hyvässä vastauksessa tulee eritellä kunkin kuvan sisältöä monipuolisesti. Kuvat liittyvät hindulaiseen, šintolaiseen ja buddhalaiseen uskontoperinteeseen. Hindulaisuuteen perustuvassa kuvassa on kuvattu Krishna paimenpoikana. Šintolaisuutta koskevassa kuvassa on toriiportti, joka erottaa pyhän paikan profaanista. Buddhalaisuutta koskevassa kuvassa on stupa, jossa säilytetään Buddhan pyhäinjäännöksiä.

Tehtävä 2

Tehtävässä pyydetään esittelemään kolme Raamatun naista ja selittämään, miksi heidät mainitaan Raamatun kaanonissa. Kokelas voi valita naiset Vanhasta ja/tai Uudesta testamentista. Esimerkkejä Vanhan testamentin naisista ovat Eeva (ihmiskunnan kantaäiti), Saara (patriarkka Abrahamin vaimo) ja Raakel (patriarkka Joosefin vaimo). Esimerkkejä Uuden testamentin naisista ovat Maria (Jeesuksen äiti) ja Maria Magdalena (Jeesuksen seuraaja ja ylösnousemuksen todistaja).

Tehtävä 3

Hyvässä vastauksessa Martti Lutheria tarkastellaan reformaattorina eli uskonpuhdistajana ja eritellään hänen radikaaleja uudistuksiaan yhteiskunnallisessa ja kirkollisessa elämässä. Kirkollisessa elämässä Lutherin radikaaleimmat uudistukset koskivat paavin asemaa (*primus inter pares*, "ensimmäinen vertaistensa joukossa"), sakramenttioppia (vain kaste ja ehtoollinen) sekä pappien selibaatin lakkauttamista. Luther uudisti merkittävästi myös Raamatun käyttöä ja sen tulkintaa (esim. kansankieliset käännökset, luku- ja tulkintataito jokaisella) sekä jumalanpalvelusmenoja (esim. kansankielinen saarna).

Yhteiskunnallisissa uudistuksissaan Luther oli kaksijakoinen: yhtäältä hän jatkoi vanhoja perinteitä (esim. kolmisäätyoppi, regimenttioppi), toisaalta hän uudisti käytänteitä (esim. hallitsija kirkon pää, köyhäinhoidon reformi). Hyvässä vastauksessa voi siis myös kyseenalaistaa Lutherin uudistusmielisyyttä.

Tehtävä 4

Tehtävässä pyydetään selittämään, miten Kustaa Vaasa, Paavo Ruotsalainen ja Pyhä Henrik ovat vaikuttaneet Suomen kirkkohistoriaan.

Kustaa Vaasa (noin 1496–1560) oli Ruotsi-Suomen kuningas (1523–1560) ja osallistui reformaation toteutukseen maassamme. Hän mm. vähensi 2/3 kirkon aikanaan aloittamasta verotusoikeudesta, mikä vaikeutti huomattavasti seurakuntien toimintaa. Paavo Ruotsalainen (1777–1852) oli lukutaitoinen talonpoika, sielunhoitaja ja herännäisyyden eli körttiläisen herätysliikkeen johtajia. Pyhä Henrik oli englantilaissyntyinen katolisen kirkon piispa. Pyhän Henrikin legendan mukaan hän sai tehtäväkseen suomalaisten kääntämisen kristinuskoon, ja hänen kerrotaan saapuneen Suomen länsirannikolle ensimmäisen ristiretken aikana kuningas Erikin mukana. Uusin tutkimus kyseenalaistaa Henrikin matkan Suomeen. Pyhä Henrik on Suomen kansallispyhimys.

Tehtävä 5

a)

Hyvässä vastauksessa osataan jäsentää kristikunnan eri haarojen erilaisia jumalanpalvelusperinteitä ja käytäntöjä korkeakirkollisista traditioista (esim. katolinen, ortodoksinen, anglikaaninen, luterilainen) vapaakirkollisiin menoihin (esim. Pelastusarmeija, karismaattinen helluntaisuus). Vastauksessa jumalanpalveluksen viettoa voidaan tarkastella esim. seuraavista näkökulmista: jumalanpalvelusjärjestys ja sen osat, liturgia, virret/laulut/musiikki/instrumentit, sakramentit, papisto, toimittajat, viettotavat, teologiset ja hengelliset merkitykset, toistuvuus (viittaukset myös annettuun tekstimateriaaliin).

b)

Hyvässä vastauksessa keskitytään eri jumalanpalvelusperinteiden yhtäläisyyksiin vertaillen niitä toisiinsa (viittaukset myös annettuun tekstimateriaaliin). Vastauksessa voi myös pohtia luterilaisen jumalanpalveluksen asemaa sekä korkeakirkollisen että vapaakirkollisen perinteen edustajana, koska sen piiristä löytyvät molemmat perinteet.

Tehtävä 6

Tehtävässä pyydetään erittelemään Rembrandtin maalauksen ”Tuhlaajapojan paluu” (n. 1669) ja sen taustalla olevan kertomuksen uskonnollisia ja eettisiä ulottuvuuksia. Tuhlaajapoikakertomus on Jeesuksen esittämä vertaus (Lk. 15:11–32), josta on olemassa monia tulkintoja. Hyvässä vastauksessa pohditaan niistä yleisimpiä. Uskonnollisesti vertauksessa korostuvat Jumalan armo ja rakkaus sekä mielenmuutoksen ja uudelleen aloittamisen mahdollisuus. Eettisesti kertomus korostaa toisen ihmisen hyväksymistä ilman ehtoja.

Tehtävä 7

Hyvässä vastauksessa eutanasia (kr. *eu* 'hyvä'; *thanatos* 'kuolema') on määritelty kattavasti. Nykyisin eutanasiaksi kutsutaan aktiivista toisen ihmisen elämän päättämistä tämän omasta pyynnöstä (esim. kuolemaan johtava sairaus, kestämaton kipu ja kärsimys). Eutanasia eroaa tilanteesta, jossa lääketieteellisestä interventtiosta luovutaan, koska se ei hyödytä potilasta. Hoidollisessa käytännössä tästä käytetään myös käsitettä "sallia luonnollinen kuolema" (SLK tai AND, "allow natural death"), jossa "luonnollinen" on vastakohtana eutanasialle, koska mitään aktiivisia toimia kuoleman jouduttamiseksi ei aloiteta. Palliatiivinen sedaatio, potilaan tietoisuuden alentaminen lääkityksellä silloin, kun kipu ja kärsimys koetaan sietämättömäksi, ei myöskään ole rinnastettavissa eutanasiaan. Eutanasia korostaa ihmisen omaa itsemääräämisoikeutta ja oman kuoleman hallintaa.

Kristillinen etiikka korostaa jokaisen ihmisen mittaamatonta ihmisarvoa Jumalan luomana yksilönä. Jumala on säätänyt ihmisen elinajan, niin syntymän kuin kuolemankin, eikä ihmisellä ole valtuuksia puuttua siihen. Hyvän vastauksen aineksia löytyy esimerkiksi seuraavien aihekokonaisuuksien pohdinnasta kristillisen etiikan näkökulmasta: medikalisoitu kuolema, luonnollinen kuolema, saattohoito, kärsimys ja kipu, kuolemanpelko ja itsemääräämisoikeus. Kristillistä näkemystä voi pohjustaa myös filosofisilla argumenteilla, mutta pääpainon tulee olla kristillisessä etiikassa.

Tehtävä 8

Juutalaisuutta, kristinuskkoa ja islamia kutsutaan usein "Abrahamin uskonnoiksi". Kaikki kolme uskontoperinnettä pitävät pyhissä kirjoituksissaan kantaisänään ja uskon esikuvanaan patriarkka Abrahamia (Koraanissa Ibrahim). Juutalais-kristillinen patriarkkakertomustraditio keskittyy Abrahamista ja Saarasta polveutuneeseen sukukuntaan (esim. Jaakob, Joosef), kun taas islamilainen traditio keskittyy Ibrahimista ja hänen jalkavaimostaan Haagarista polveutuneeseen sukukuntaan (esim. Ismael). Ilmaisulla "Abrahamin uskonnot" halutaan myös korostaa kolmen monoteistisen uskonnon uskonnonhistoriallista yhteenkuuluvuutta. Ilmaisua käytetään lisäksi korostamaan näiden uskontojen myönteistä ja rauhanomaista rinnakkaiselo.

Tehtävä +9

Hyvässä vastauksessa pyhiinvaelluksen merkitystä tulee tarkastella vähintään kolmen eri uskonnon näkökulmasta. Pyhiinvaellus on hengellinen tai uskonnollinen matka johonkin pyhään paikkaan uskonnosta riippuen. Lähes kaikilla suurilla uskonnoilla on yksi tai useampia pyhiinvaelluskohteita. Pyhiinvaellus ymmärretään kaikissa uskonnoissa samansuuntaisesti: se tuottaa siunausta, hyvää karmaa tai onnea elämään.

Kristinuskossa tärkeimpiä pyhiinvaelluskohteita ovat Rooma (apostolien Paavali ja Pietari sekä marttyyrien haudat), Jerusalem (Jeesuksen elämään, syntymään ja kuolemaan liittyvät paikat) ja Santiago de Compostela (apostoli Jaakob). Keskiajalla pyhiinvaelluksen ja ristiretkien välinen käsitteellinen ero oli häilyvä. Molemmista käytettiin samankaltaista terminologiaa. Erityisesti katolilaisten keskuudessa tärkeitä ovat Mariaan liittyvät pyhiinvaelluspaikat, kuten Lourdes Etelä-Ranskassa. Ortodoksien merkittävimpiin pyhiinvaelluskohteisiin kuuluu Athoksen munkkiyhteisö.

Islamissa pyhiinvaellus (hajji) on yksi peruspilareista. Se tulisi tehdä Mekkaan kerran elämässä. Islamin piirissä tunnetaan myös pyhiinvaelluksia pyhien miesten haudoille. Hindulaisuudessa pyhiinvaelluksella on suuri merkitys. Kohteet vaihtelevat tradition ja alueen mukaan, mutta usein Varanasi esitetään yleisimpänä kohteena. Tietyin väliajoin Kumbh Mela -juhla kerää kymmeniä miljoonia hindulaisia kylpemään Ganges-jokeen. Erilaisia buddhalaisuuden haaroja yhdistävät tietyt Buddhan elämään liittyvät pyhiinvaelluspaikat (esim. syntymäpaikka Lumbini, kuolinpaikka Kusinagar ja valaistumispaikka Bodh Gaya). Myös moniin luostareihin tehdään pyhiinvaellusmatkoja. Juutalaisessa pyhiinvaellustraditiossa Jerusalemissa (erit. Länsimuurilla) on keskeinen merkitys.

Tehtävä +10

Tehtävä koskee monien tarkkailijoiden ja tutkijoiden esittämää näkemystä siitä, että uskontojen merkitys maailmassa on kasvanut viime vuosikymmeninä. Hyvässä vastauksessa väitettä arvioidaan viime aikojen tapahtumien valossa. Tällaisia ovat esimerkiksi uskonnon kasvava merkitys kansainvälisessä politiikassa: esim. Yhdysvallat (kristillisen oikeiston nousu, presidentti George W. Bush, teekutsuliike); Intia (hindulaisen nationalismin nousu 1980-luvulta lähtien); islamin ja lännen väliset suhteet (11. syyskuuta 2001, Muhammadin pilakuvat); sosialismin sortuminen. Uskonnot ovat kasvattaneet merkitystään maailmassa myös muulla tavoin: esim. uskontokarttojen muutokset (helluntailaisuuden räjähdysmäinen kasvu, kristinuskon kasvu globaalissa etelässä, islamin uusi läsnäolo Euroopassa), vaihtoehtoisen henkisyiden nousu ja uusateismin nostattama vilkas keskustelu.